

تاریخ اقتصادی

تاریخ اقتصاد مارکسی

ام. سی. ہوارد/ جی. بی. کینگ
ترجمہ احمد تدین

پیش‌گفتار	۹
بخش اول	
نقش آلمان، ۱۸۸۳-۱۹۱۴	
فصل اول: فریدریش انگلس و میراث مارکسی، ۱۸۸۳-۱۸۹۵	۱۷
۱- میراث فکری مارکس	۱۷
۲- انگلس: ویراستار و نظریه‌پرداز	۲۲
۳- جلد سوم سرمایه	۳۱
۴- سهم انگلس: یک ارزیابی	۳۸
یادداشت‌های فصل اول	۴۲
فصل دوم: انگلس و «جایزه مسابقه مقاله‌نویسی» درباره نظریه ارزش	
۱- پیشگفتار	۴۵
۲- ماهیت مسابقه	۴۷
۳- دور اول: لگزیس، اشمیت و استایلینگ	۵۲
۴- دور دوم: ولف، لوریا، فایرمن، لهر	۵۸
۵- داوری انگلس	۶۵
یادداشت‌های فصل دوم	۶۹
فصل سوم: نخستین بحث‌ها درباره نظریه ارزش ۱۸۹۵-۱۹۱۴	
۱- جلد سوم «سرمایه»	۷۳
۲- نخستین واکنش‌ها به جلد سوم سرمایه	۷۸
۳- بوم باورک و هیلفردینگ	۸۴
۴- مولفورت و دیمیتریف	۹۲
۵- راه‌حل فون بورتکیوویچ	۹۷
یادداشت‌های فصل سوم	۱۰۲

فصل چهارم: برنشتاین، کائوتسکی و بحث تجدیدنظرطلبی	۱۰۵	فصل نهم: پوپولیسم و مارکسیسم ارتدکس دهه ۱۸۹۰	۲۵۱
۱- برآمدن سوسیالیسم آلمانی	۱۰۵	۱- پیشگفتار	۲۵۱
۲- مارکسیسم ارتدکس و برنامه ارفورت	۱۱۱	۲- نظریه پوپولیستی سرمایه‌داری روسی	۲۵۲
۳- چالش برنشتاین با ارتدکسی	۱۱۵	۳- توگان بارانوفسکی و بازتولید ممتد	۲۵۶
۴- پاسخ رزا لوکزامبورگ و کائوتسکی	۱۲۵	۴- لنین: تحقق از راه گسترش تولید کالایی	۲۶۰
۵- ارزیابی	۱۳۵	۵- «صنعت کارخانه‌ای روسیه در قرن نوزدهم»	۲۶۳
یادداشت‌های فصل چهارم	۱۴۰	۶- تحول سرمایه‌داری در کشاورزی روسیه	۲۶۷
		۷- مسائلی چند در مباحث مارکسیستی	۲۶۹
		یادداشت‌های فصل نهم	۲۷۳
فصل پنجم: سرمایه مالی و امپریالیسم: کائوتسکی و رودولف هیلفردینگ	۱۴۳	فصل دهم: تجدیدنظرطلبی روسی	۲۷۷
۱- پیشگفتار	۱۴۳	۱- سه شکل مارکسیسم روسی دهه ۱۸۹۰	۲۷۷
۲- برنشتاین و کائوتسکی و امپریالیسم	۱۴۵	۲- ماتریالیسم دیالکتیک و تاریخی	۲۷۹
۳- هیلفردینگ و سرمایه مالی	۱۵۰	۳- کم‌مصرفی و سرمایه‌داری مدیریت‌شده	۲۸۱
۴- واکنش‌ها به هیلفردینگ	۱۵۸	۴- گرایش نزولی نرخ سود و فقیرتر شدن پرولتاریا	۲۸۳
یادداشت‌های فصل پنجم	۱۶۵	۵- نظریه ارزش و توزیع	۲۸۶
		۶- اقتصاد کشاورزی	۲۹۰
		۷- اهمیت تجدیدنظرطلبی روسیه	۲۹۱
		یادداشت‌های فصل دهم	۲۹۶
فصل ششم: انباشت سرمایه، امپریالیسم و جنگ: رزا لوکزامبورگ و اوتو باوئر	۱۶۷	فصل یازدهم: اقتصاد سیاسی لنین. ۱۹۰۵-۱۹۱۴	۳۰۱
۱- رزا لوکزامبورگ و انباشت سرمایه	۱۶۷	۱- دوره‌بندی اندیشه اقتصادی لنین	۳۰۱
۲- نقد لوکزامبورگ	۱۷۶	۲- برنامه کشاورزی مارکسیسم روسی	۳۰۲
۳- مدل انباشت اوتو باوئر	۱۸۰	۳- اقتصاد سیاسی بلشویسم	۳۰۶
۴- ضد نقد لوکزامبورگ	۱۸۷	۴- تاریخ روسیه و «مسیر پروسی»	۳۰۸
۵- کائوتسکی و بازنگری در نظریه امپریالیسم	۱۹۰	۵- تاکتیک بلشویکی و «مسیر آمریکایی»	۳۱۰
یادداشت‌های فصل ششم	۱۹۴	۶- نقطه‌های قوت لنینیسم	۳۱۵
		۷- تضادها و مشکلات اقتصاد سیاسی لنین	۳۱۹
		یادداشت‌های فصل یازدهم	۳۲۴
بخش دوم		فصل دوازدهم: ترسکی و توسعه ناموزون و مرکب	۳۲۹
سهم روسیه تا سال ۱۹۱۷		۱- پیشگفتار	۳۲۹
فصل هفتم: میراث مارکسیسم روسی	۱۹۹	۲- سیاست انقلاب مداوم در روسیه	۳۳۱
۱- پیشگفتار	۱۹۹	۳- توسعه ناموزون و مرکب در روسیه	۳۳۴
۲- ماهیت استبداد روسی	۱۹۹	۴- مارکسیسم ترسکی و میراث مارکسیسم	۳۳۹
۳- دیدگاه‌های مارکس و انگلس درباره روسیه	۲۰۵	۵- امپریالیسم و اقتصاد جهانی	۳۴۴
۴- پوپولیسم روسی	۲۰۹	۶- نقطه‌های قوت مارکسیسم ترسکی	۳۴۷
۵- «مارکس متاخر»	۲۱۲	۷- نقطه‌های ضعف مارکسیسم ترسکی	۳۵۰
۶- جمع‌بندی	۲۱۶	یادداشت‌های فصل دوازدهم	۳۵۵
یادداشت‌های فصل هفتم	۲۱۹		
		فصل هشتم: اقتصاد سیاسی پلخانیف	۲۲۳
		۱- پیشگفتار	۲۲۳
		۲- نظام پلخانیف، ارتدکسی بین‌الملل دوم و مارکسیسم روسی	۲۲۵
		۳- پلخانیف، برداشت او از تحول سرمایه‌داری روسیه	۲۳۲
		۴- ساختار انقلاب‌ها	۲۳۹
		۵- جمع‌بندی	۲۴۴
		یادداشت‌های فصل هشتم	۲۴۶

فصل سیزدهم: امپریالیسم و جنگ: بوخارین، لنین و سرمایه انحصاری، ۱۹۱۴-۱۹۱۷	۳۵۹
۱- تأثیر جنگ بر مارکسیسم روسی	۳۵۹
۲- بوخارین، اقتصاد جهانی و دولت امپریالیستی	۳۶۲
۳- بوخارین، ترسکی و لنین	۳۶۸
۴- امپریالیسم لنین و چرخش به سوی بوخارین	۳۷۰
۵- لنین و «انقلاب مداوم»	۳۷۷
۶- ارزیابی اقتصاد سیاسی بلشویسم	۳۸۰
یادداشت‌های فصل سیزدهم	۳۸۹

بخش سوم

سوسیال دموکراسی و کمونیسم: ۱۹۱۷-۱۹۲۹

فصل چهاردهم: سرلند کردن تجدیدنظرطلبی	۳۹۷
۱- پیشگفتار	۳۹۷
۲- «سرمایه‌داری سازمان‌یافته» و تجدیدنظرطلبی جدید	۳۹۹
۳- فریتس اشترنبرگ و امپریالیسم	۴۰۸
۴- اشترنبرگ و منتقدان او	۴۱۴
۵- ارزیابی	۴۱۶
یادداشت‌های فصل چهاردهم	۴۱۹

فصل پانزدهم: گذار به سوسیالیسم: اقتصاد کمونیستی ۱۹۱۷-۱۹۲۹

۱- پیشگفتار	۴۲۳
۲- سرمایه‌داری دولتی و دولت کمون به مثابه مدل دوران گذار	۴۳۰
۳- کمونیسم جنگی به مثابه گذار مستقیم به سوسیالیسم	۴۳۲
۴- اقتصاد سیاسی اسمیچکا: بوخارین و نظریه گذار غیرمستقیم	۴۳۶
۵- دیدگاه‌های شوروی به غرب و مسئله گذار	۴۳۹
۶- انباشت اولیه سوسیالیستی: پریوبراژینسکی و نظریه گذار به اقتصاد دوگانه	۴۴۲
۷- نقاطه‌های تعارض بوخارین با پریوبراژینسکی	۴۴۶
۸- سوسیالیسم در یک کشور یا انقلاب مداوم	۴۵۰
۹- راه‌حل استالینستی	۴۵۷
یادداشت‌های فصل پانزدهم	۴۶۰

فصل شانزدهم: هنریک گراسمن و فروپاشی سرمایه‌داری

۱- پیشگفتار	۴۶۷
۲- گراسمن و مدل‌های فروپاشی و بحران	۴۷۰
۳- سیاست نظریه فروپاشی	۴۷۸
۴- گراسمن و انتقادها	۴۸۳
۵- ارزیابی	۴۸۵
پیوست: فرمول جبری گراسمن درباره مدل فروپاشی	۴۸۷
یادداشت‌های فصل شانزدهم	۴۹۰

جمع‌بندی کلی ۴۹۳

پیش‌گفتار	۱۱
یادداشت‌های پیش‌گفتار	۱۸
بخش اول	
بحران بزرگ و استالینسم	
فصل اول: اقتصاد مارکسی و بحران بزرگ	۲۱
۱- آخرین بحران سرمایه‌داری؟	۲۱
۲- علل بحران بزرگ	۳۴
۳- جمع‌بندی	۴۵
یادداشت‌های فصل اول	۴۹
فصل دوم: اقتصاد سیاسی استالین	
۱- نظام استالینیستی	۵۳
۲- اقتصاد سیاسی استالین	۵۷
۳- استالینسم و مارکسیسم	۷۲
یادداشت‌های فصل دوم	۸۰
فصل سوم: شیوه تولید شوروی	
۱- پیش‌بینی‌ها	۸۷
۲- یک دولت منحط کارگری؟	۹۱
۳- دیوان‌سالاری اشتراکی	۱۰۳
۴- سرمایه‌داری دولتی	۱۰۹
یادداشت‌های فصل سوم	۱۱۸

یادداشت‌های فصل هشتم	۲۶۲	بخش دوم	
		رونق بلندمدت	
بخش سوم		فصل چهارم: آیا سرمایه‌داری تغییر کرده؟	۱۲۵
نظریه‌های امپریالیسم		۱- مارکسیسم ارتدکس به صحنه می‌آید	۱۲۵
فصل نهم: سرمایه‌داری و توسعه‌نیافتگی	۲۶۷	۲- «آیا سرمایه‌داری تغییر کرده؟»	۱۳۲
۱- پیش‌گفتار	۲۶۷	۳- مکتب فرانکفورت و تقدم غیراقتصادی	۱۳۹
۲- پل باران و اقتصاد سیاسی رشد	۲۷۰	۴- رونق بی‌پایان، کار ناتمام	۱۴۵
۳- بازنگری‌های فرانک	۲۸۰	یادداشت‌های فصل چهارم	۱۴۸
۴- والرشتاین و بازنگری در نظریه فرانک	۲۸۴		
یادداشت‌های فصل نهم	۲۹۱	فصل پنجم: مارکس و کینز	۱۵۱
فصل دهم: مبادله نابرابر	۲۹۵	۱- کینز و مارکس	۱۵۱
۱- مبادله نابرابر پیش از امانوئل	۲۹۵	۲- مارکسیست‌ها و کینز: واکنش‌های اولیه	۱۵۵
۲- امانوئل و نظریه مبادله نابرابر	۳۰۰	۲- کینزی‌ها و مارکس	۱۶۱
۳- امانوئل و انتقادات	۳۰۵	۴- مارکسیست‌ها و کینز: نظرات دوم و سوم	۱۶۷
۴- فرمول‌بندی دوباره اندرسون	۳۱۰	جمع‌بندی	۱۷۳
۵- پرسش‌های بی‌پاسخ‌مانده	۳۱۵	یادداشت‌های فصل پنجم	۱۷۵
پیوست الف- مبادله نابرابر ناشی از ترکیب‌های اندام‌واره متفاوت	۳۱۶		
پیوست ب- مثال عددی مدل اندرسون	۳۱۷	فصل ششم: سرمایه انحصاری	۱۷۹
یادداشت‌های فصل دهم	۳۱۹	۱- پیش‌گفتار	۱۷۹
فصل یازدهم: توسعه‌نیافتگی و نقدها	۳۲۳	۲- سرچشمه‌های سرمایه انحصاری	۱۸۰
۱- پیش‌گفتار	۳۲۳	۳- پل باران می‌آید	۱۸۶
۲- نظریه چندوجهی	۳۲۶	۴- سرمایه انحصاری	۱۹۱
۳- مناسبات طبقاتی و توسعه	۳۳۱	۵- سرمایه انحصاری و منتقدان	۱۹۶
۴- نیروهای تولیدی و مناسبات تولیدی	۳۳۵	۶- ارزیابی	۲۰۲
۵- توسعه سرمایه‌داری در پیرامون	۳۳۹	یادداشت‌های فصل ششم	۲۰۴
۶- جمع‌بندی	۳۴۵		
یادداشت‌های فصل یازدهم	۳۴۸	فصل هفتم: گرایش نرخ سود به کاهش	۲۰۹
بخش چهارم		۱- گرایش نرخ سود به کاهش: ۱۹۱۸-۱۸۸۳	۲۰۹
ارزش و بهره‌کشی		۲- ۱۹۱۸-۴۵	۲۱۴
فصل دوازدهم: نظریه ارزش پیشاسرافا	۳۵۵	۳- ۱۹۴۵-۱۹۷۳	۲۲۵
۱- پیش‌گفتار	۳۵۵	۴- جمع‌بندی	۲۳۵
۲- نظریه ارزش: ۱۹۳۹-۱۹۱۴	۳۵۹	یادداشت‌های فصل هفتم	۲۳۶
۳- بورتکیوویچ دوباره کشف می‌شود	۳۶۴		
۴- ستن و ساموئلسون	۳۷۰	فصل هشتم: اقتصاد تسلیحاتی مداوم	۲۴۱
یادداشت‌های فصل دوازدهم	۳۷۷	۱- پیش‌گفتار	۲۴۱
		۲- مارکسیسم و هزینه‌های نظامی پیش از سال ۱۹۳۹	۲۴۳
		۳- هزینه‌های تسلیحاتی و تقاضای موثر	۲۴۷
		۴- تسلیحات و گرایش نرخ سود به کاهش	۲۵۳
		۵- هزینه‌های مصارف نظامی	۲۵۶
		۶- سرمایه‌داری و صلح	۲۵۹

فصل هفدهم: مارکسیسم گزینش عقلانی	۵۰۵
۱- ماهیت مارکسیسم گزینش عقلانی	۵۰۵
۲- رومر و اقتصاد مارکسی	۵۰۸
۳- محدودیت‌های مارکسیسم در نگاه رومر	۵۱۳
۴- خرده‌بنیادها و مارکسیسم	۵۱۹
۵- جمع‌بندی	۵۲۶
یادداشت‌های فصل هفدهم	۵۳۲
فصل هجدهم: اقتصاد سیاسی سوسیالیسم	۵۳۷
۱- پیش‌گفتار	۵۳۷
۲- مارکس و انگلس و جامعه پاسرمایه‌داری	۵۴۱
۳- سوسیالیسم و بین‌الملل دوم	۵۴۵
۴- واکنش‌ها به تجربه شوروی پیش از استالینسم	۵۵۲
۵- پاسخ لانگه به میزس	۵۵۵
۶- اقتصاد استالینسم و استالین‌زدایی	۵۶۳
۷- سوسیالیسم شدنی	۵۶۹
یادداشت‌های فصل هجدهم	۵۷۷
جمع‌بندی	۵۸۵
یادداشت‌های جمع‌بندی	۵۹۸

فصل سیزدهم: سرافا و نقد نظریه مارکسی	۳۸۱
۱- «بحث‌های سرمایه» و بازگشت ساموئلسون	۳۸۱
۲- «کج‌راهه بفرنج» تصدیق می‌شود	۳۸۵
۳- «کج‌راهه بفرنجی» در کار نیست	۳۸۹
۴- کج‌راهه مارکسی، یک بن بست	۳۹۲
۵- کج‌راهه جدید سرافا به سبک مارکس	۳۹۷
۶- جمع‌بندی	۴۰۲
یادداشت‌های فصل سیزدهم	۴۰۳
فصل چهاردهم: نظریه ارزش مارکسی پس‌اسرافا	۴۰۷
۱- پیش‌گفتار	۴۰۷
۲- نخستین دستاوردها	۴۰۸
۳- جدل ساموئلسون	۴۱۱
۴- ورود موریشیما و استیدمن به بحث	۴۱۷
۵- بازنگری «مسئله دگرذیسی تاریخی»	۴۲۱
۶- بار دیگر منطق دگرذیسی	۴۲۴
۷- سایر مسائل در نظریه ارزش	۴۳۱
۸- جمع‌بندی	۴۳۴
یادداشت‌های فصل چهاردهم	۴۳۷
فصل پانزدهم: اقتصاد سیاسی مارکسی و اقتصاد مازاد	۴۴۵
۱- مارکسیسم سرافایی	۴۴۵
۲- سنت مازاد در تاریخ اندیشه اقتصادی	۴۴۸
۳- نقد مارکسی سنت مازاد	۴۵۰
۴- فراسوی نظریه ارزش	۴۵۴
محدودیت‌های تحلیل سرافایی	۴۵۹
یادداشت‌های فصل پانزدهم	۴۶۴

بخش پنجم

بحث‌های جاری

فصل شانزدهم: «رکود دوم»: نظریه‌های بحران پس از سال ۱۹۷۳	۴۷۱
۱- پایان رونق بلندمدت	۴۷۱
۲- بازنگری در علت کم‌مصرفی	۴۷۴
۳- بار دیگر گرایش نرخ سود به کاهش	۴۷۸
۴- «انباشت اضافی» و انقباض سود	۴۸۳
۵- قلب‌ها، ذهن‌ها و رژیم‌های انباشت	۴۸۸
۶- دولت و بحران	۴۹۳
۷- درس‌هایی از رکود دوم	۴۹۷
یادداشت‌های فصل شانزدهم	۴۹۹

فصل اول

فریدریش انگلس و میراث مارکسی، ۱۸۸۳-۱۸۹۵

۱- میراث فکری مارکس

کارل مارکس در ۱۳ مارس ۱۸۸۳ در سن ۶۴ سالگی درگذشت، درحالی که بخش بزرگ مطالبی را که در نظر داشت در زمینه اقتصاد سیاسی بنویسد ننوشته ماند و از میان آثار نوشته شده او نیز جزء بسیار اندکی در زمان حیاتش به چاپ رسید. پس از چاپ جلد اول سرمایه در ۱۸۶۷، مارکس جسته و گریخته روی جلد‌های بعدی سرمایه کار کرد و بیشتر وقت خود را صرف سایر فعالیت‌های فکری (موضوع بحث فصل هفتم) کرد. دست‌نوشته‌هایی که باید جلد‌های دوم، سوم و چهارم را تشکیل می‌داد و آن‌طور که کسی درباره یکی دیگر از آثار مارکس گفته بود، «به نقد چونده موش‌ها» سپرده شد. با در نظر گرفتن اهمیت سیاسی محوری تحلیل اقتصادی نظام سرمایه‌داری، عمده تقصیرها را باید به گردن لختی و خمودگی مارکس انداخت. حتی تاثیر بیماری مداوم، موجب نمی‌شود مسئولیت وی را در قبال جنبش سوسیالیستی بین‌المللی، که خود وی الهام بخش آن بود، و از آن مهم‌تر در برابر دوست و همکار مادام‌العمرش، فریدریش انگلس، نادیده بگیریم که کار گردآوری و چاپ آنها را برعهده گرفت.

به هر صورت، در زمان حیات مارکس آثار اندکی از نوشته‌های اقتصادی او منتشر شد. مانیفست کمونیست (به قلم او و انگلس) یکی از اینها بود. مانیفست

را به هیچ عنوان نمی‌توان رساله‌ای اقتصادی قلمداد کرد، بلکه دربرگیرنده دیدگاه مارکسی از تحول شیوه تولید سرمایه‌داری است. تا آن زمان، مانیفست یگانه اثر مارکس بود که در حد گسترده‌ای منتشر شد و در فاصله سال‌های ۱۸۷۱ تا ۱۸۷۳، به شش زبان ترجمه شد و نه بار به چاپ رسید. *نقد اقتصاد سیاسی* مارکس در ۱۸۵۹ منتشر شد، اما در آن زمان به غفلتی کامل دچار شد و به چاپ بعدی نرسید. *فقر فلسفه* نیز، که در ۱۸۴۷ به زبان فرانسه به چاپ رسید، در زمان درگذشت مارکس در دسترس نبود. جلد اول *سرمایه* به زبان آلمانی ابتدا در ۱۸۶۷ به چاپ رسید و پنج سال بعد، چاپ دوم آن به این زبان منتشر شد. در ۱۸۷۲، ترجمه روسی آن و در فاصله سال‌های ۱۸۷۲ تا ۱۸۷۵ ترجمه فرانسوی آن انتشار یافت. استقبال از *سرمایه*، مخصوصاً در روسیه، موجب شگفتی مارکس شد. در آن کشور جنبشی پوپولیستی در کار تبلیغ و پیشبرد اقتصاد سیاسی، عمدتاً برگرفته از مارکس بود (موضوع بحث فصل هفتم). پوپولیست‌ها *سرمایه* را کتاب راهنما درباره خطرات صنعتی شدن سرمایه‌داری می‌دانستند و اینکه کتاب، مسیر پرهیز و دور زدن چنان مرحله‌ای را مشخص می‌کرد. (دستگاه سانسور روسیه تزاری بر این باور بود که *سرمایه* دیرفهم‌تر از آن است که انتشارش خطری داشته باشد) [۱]

جلد اول *سرمایه*، همراه سه اثر دیگر، یعنی *مانیفست*، چکیده نظریه ارزش و ارزش اضافی، و نیز *آنتی‌دورینگ* (۱۸۷۸)، کتاب پرآوازه انگلس درباره مفهوم ماتریالیسم تاریخی، یگانه منابع عمده اقتصاد سیاسی مارکس پیش از ۱۸۸۳ بودند. مثلاً در سال‌های ۱۹۰۷-۱۹۰۹، یعنی مدت‌ها پس از انتشار جلد‌های دوم و سوم *سرمایه*، هنوز جلد اول *سرمایه* متن عمده سخنرانی و درس اوتو باوئر در مدرسه کارگری حزب سوسیالیست اتریش در وین بود. در عرصه پهناورتر جنبش کارگری آنچه اغلب خواننده می‌شد چیزی بیش از متن خلاصه‌شده‌ای نبود که در فرانسه دوویل^۱ و مدت‌ها بعد در بریتانیا اولینگ^۲

یا معروف‌ترین آنها، کائوتسکی به آلمانی تهیه کرده بودند [۲]. در ۱۸۸۳، از آثار مارکس چیز اندکی در دسترس مانده بود. دانشجویان پیگیر به نوشته‌ها یا مکاتبات اولیه او دسترسی نداشتند. هنوز جلد‌های دوم و سوم سرمایه و جلد چهارم درباره تاریخ نظریه‌های اقتصادی (که با نام نظریه‌های ارزش اضافی شناخته می‌شود)، دست‌نوشته بود و هنوز چاپ نشده بود. حتی شمار کمتری از وجود گروند-ریسه، اثر مهمی که از آن با عنوان چرک‌نویس سرمایه نام برده می‌شود، اطلاع داشتند. علاوه بر اینها، اهمیت گروندریسه، که سرانجام به چاپ رسید، در پیوندی بود که میان نظرات مارکس جوان و مارکس پیر برقرار کرده بود. تقریباً هیچ‌یک از این آثار به زبان انگلیسی نبود. حتی مانیفست که در ۱۸۵۰ جولیان هنری آن را به انگلیسی ترجمه کرده و در نشریه جمهوری سرخ به چاپ رسانیده بود، در جایی پیدا نمی‌شد. مارکس در بریتانیا بیشتر به سبب مقاله‌های افشاگرانه‌اش علیه سیاست خارجی لرد پالمستون نخست‌وزیر، فعالیتش در اتحادیه بین‌المللی کارگران و کمون پاریس شهرت داشت. اطلاع از نظریه اقتصاد سیاسی او از فاصله‌ای دور، از طریق جنبش سوسیالیستی آلمان و نیز نوشته‌های انتقادی او در محافل دانشگاهی اروپای قاره‌ای و آمریکایی امکان‌پذیر بود [۳]. پس جای تعجب نیست که تحول بعدی در اقتصاد سیاسی مارکس در ابتدا تلاشی عمدتاً آلمانی بود یا مارکسیسم پلخانف (فصل هشتم) که از مارکسیست‌های آلمانی الهام گرفته بود.

خوانندگان مانیفست قبل از هر چیز تحت‌تاثیر این مطلب قرار می‌گیرند که می‌بینند در آن اثر، برنوعی ماهیت انقلابی بورژوازی تاکید شده است که سرتاسر جهان را در روند بی‌پایان سودجویی دستخوش دگرذیسی می‌کند، اما هم‌زمان با آن اقدام، گورکنان خود را در شکل پرولتاریا ایجاد می‌کند. جامعه بورژوایی مدام و با آهنگی فزاینده دوقطبی می‌شود و با انهدام شکل‌های تولیدی پیشاسرمایه‌داری، دهقانان و پیشه‌وران تولیدکننده، به صف سرمایه‌داران می‌پیوندند یا اکثریت عظیم آنان کارگران مزدبگیر فاقد مالکیت می‌شوند. هم‌زمان، نیاز به گسترش بی‌وقفه بازارها به گسترش وسیع مناسبات سرمایه‌داری